Ziemeļrietumu zoss

Veterinārās medicīnas zinātņu doktora
Juŗa Kalniņa teksts
Amandas Krūmiņas ilustrācijas

Reiz kādā otrdienas naktī pulksten divos mūsu veterinārās klīnikas ātrās palīdzības nodaļā ienāca kāds kungs ar zosi padusē. Ne jau ar balto mājas zosi, bet ar pelēko Kanādas

meža zosi. Klajumā aiz viņa mājas esot bijis bariņš zosu, kas tur īsu laiku uzturējušās un tad aizlidojušas. Aizlidojušas visas, izņemot vienu. Tā, nabadzīte, skrējusi klaigādama pakaļ citām, mēģinājusi pacelties gaisā, taču sašķiebusies uz vienu pusi un tad nokritusi zemē. Žēli klaigādama, tā

palikusi viena uz zemes un noskatījusies, kā citas zosis aizlido. Pievakarē tā pienākusi pavisam tuvu cilvēka mājām, un ap pusnakti tā mierīgi gulējusi mājas priekšā — tieši zem lieveņa spuldzes. Vīrs iznesis zosij ūdeni, tā droši padzērusies, tad savicinājusi spārnus, bet —

ak vai! — kreisais spārns nepavisam nav klausījis. Vīrs zosi saņēmis ciet un atvedis pie veterinārārsta,

lai tas zosi izmeklētu un izārstētu.

Ārsts Rode, kas ar savu palīdzi Helēnu tobrīd klīnikā dežūrēja, uzmanīgi paņēma zosi un uzlika uz izmeklējumu galda. Zoss bija ļoti droša, pat draudzīga, un brīvi ļāva sevi izmeklēt. Spārns nelikās lauzts. Nešķita arī, ka zosi būtu sašāvuši mednieki. Drošības pēc Dr. Rode tomēr uzņēma bojātā spārna rentgenu. Rentgena attēlā var labi saskatīt visus kaulus, un pēc uzņēmuma var saprast, vai kauli ir veseli vai lauzti. Visi zoss spārna kauli bija veseli. Tātad, visticamāk, zoss drīz atkal varēs lidot. Zosi aplūkojot rūpīgāk, atklājās, ka tai ap kāju ir metāla gredzens, kas uzlikts kādā Vašingtonas pavalsts gājputnu pētniecības iestādē pirms diviem gadiem.

Pa nakti zosi novietoja krātiņā blakus citam krātiņam, kuŗā tupēja suns. Helēna zosij iedeva trauciņu ar ūdeni un mazliet barības. Zoss ātri apēda barību, bet ūdens trauku apgāza, mēģinādama tajā iekāpt. Pēc tam tā priecīgi plekšķināja pa slapjo krātiņu. Drīz zoss izbāza savu garo kaklu caur sava krātiņa režģiem un iebāza galvu blakus esošā suņa krātiņā. Galvu un gaŗo kaklu

redzēdams, suns laikam nodomāja, ka tā ir čūska, un iespiedās sava krātiņa tālākajā kaktā, drebēdams no bailēm. Pa to laiku zoss apēda visu suņa barību un izlēja arī suņa ūdens trauku.

Uz rīta pusi, kad jau bija

krietni gaišs, Dr. Rode iznesa zosi ārā. Zoss ieskrējās, savicināja spārnus un

mēģināja sākt lidojumu. Kādas desmit pēdas no zemes pacēlusies, zoss ar loku nolaidās atpakaļ uz zemes pie Dr. Rodes kājām. Ap astoņiem no rīta, kad nakts dežūra beidzās, Helēna pārveda zosi uz mūsu veterināro klīniku, kas atvērta pa dienu. Šeit zoss pavadīja visu dienu — ēda un plunčājās pa ūdeni, un pat ieknāba diviem suņiem, kas aiz ziņkārības bija pienākuši par tuvu. Katru reizi, kad zoss savicināja spārnus, kreisais spārns likās arvien spēcīgāks. Lidot gan zoss vairs nemēģināja.

Pievakarē, kad klīnika bija jāslēdz, veterināra medmāsa Līsa, kas dzīvo

laukos, zosi paņēma līdzi uz mājām. Viņa laukos turēja zosis, kā arī zirgu, kazas, vistas un kādu duci suņu. Meža zoss aizgāja pie baltajām mājas zosīm iepazīties, taču tās bija tik iedomīgas, ka pelēko meža māsu šņākdamas aizdzina prom. Meža zoss

nolēma labāk turēties pie cilvēkiem un sekoja katram, kas iznāca no mājas. Kad Līsa pļāva mauriņu ar zāles pļaujmašīnu, arī tad zoss tai uzcītīgi sekoja.

Tā zoss nodzīvoja pie Līsas divas dienas — ēda, peldēja dīķī, sekoja cilvēkiem, bet, galvenais — veseļojās.

Trešās dienas rītā zoss nostājās pret vēju un lietpratīgi vēroja debesis. Tad, skaļi kliegdama, tā ieskrējās un, smagi plivinot spārnus, lēnām pacēlās no zemes. Spēcīgi un vienmērīgi vicinot spārnus, zoss cēlās augstāk un augstāk, līdz beidzot pazuda pie apvāršņa, dodamās ziemeļrietumu virzienā.

*****

Skolotāju / vecāku lapa

Virsraksts: Ziemeļrietumu zoss
Autors: Dr. Juris Kalniņš (veterinārās medicīnas zinātņu doktors)
Ilustrators: Amanda Krūmiņa

Līmenis

LIX: 41
Valodas līmenis: B1
Piemērotais vecums: 3.-6. klase

Tēli

Doktors Rode, veterinārārsts
Helēna, viņa palīdze
Līsa, veterināra medmāsa

Vārdu saraksts

Pamata vārdu saraksts

čūska	*snake*
galva	*head*
kakls	*neck*
kauli	*bones*
pusnakts	*midnight*
spārns	*wing*
zoss	*goose*

Paplašinātais vārdu saraksts

aizdzīt	*to drive away*
aizlidot	*to fly away*
apvārsnis	*horizon*
baltā mājas zoss	*white domestic goose*
bariņš	*small group*
barība	*animal feed*
bojāts	*hurt, spoiled*
brīvi ļaut, ļauties	*to allow*
debesis	*the sky*
dežūrēt	*to be on duty*
dīķis	*pond*
doties	*to head toward*
draudzīgs/-a	*friendly*
drošības pēc	*just in case*
drošs/-a	*brave, daring*
iedomīgs/-as	*haughty*
ieknābt	*to peck at*
iepazīties	*to introduce one's self*
ieskrieties	*to accelerate*
izārstēt	*to cure*
izmeklēt	*to do a check up*
kakts	*corner*
klaigāt	*to clamor*
klajums	*open space*
krātiņš	*crate*
lauzts spārns	*broken wing*
lietpratīgi	*competently*
lieveņa spuldze	*porch light*
mednieks	*hunter*
mauriņš	*lawn*
nabadzīte	*poor thing*
nolaisties	*to glide*
pacelties gaisā	*to rise up in the air*
paduse	*under one's arm*
pelēkā Kanādas meža zoss	*grey wild Canadian goose*
pievakare	*evening, late afternoon*
plekšķināt	*to walk on a wet floor with webbed feet*
plivināt	*to flutter, to blow about*
plunčāties	*to paddle about in the water*
rentgens	*X-ray*
saņemt ciet	*to grab hold of*
sašaut	*to shoot up*
smilkstēt	*to whine*
spēcīgi	*strongly*
šņākt	*to hiss*
tupēt	*to scrunch, to crouch*
uzcītīgi	*diligently*
uzturēties	*to remain for a time*
veseļoties	*to regain health*
vērot	*to observe*
vienmērīgi	*evenly*
ziemeļrietumu virziens	*northwest direction*
žēli	*pitifully*

Īpaši vārdi un frāzes

aiz ziņkārības	*out of curiosity*
ar slaidu loku	*a slight curve*
ātrās palīdzības nodaļa	*emergency department*
drebēt no bailēm	*to shake in fear*
izmeklējumu galds	*exam table*
krātiņa režģis	*grating of the crate*
dzīvot laukos	*to live in the country*

metāla gredzens (putnu apgredzenošanai)	*metal tag*
pļaujmašīna	*lawn mower*
savicināt spārnus	*to flail one's wings*
Vašingtonas pavalsts gājputnu pētniecības iestāde	*Washington State Migratory Bird Research Institute*
veterinārārsts	veterinarian
veterinārā klīnika	veterinary clinic

Pārrunu jautājumi

- Vai tev ir mājdzīvnieks? Kāds?
- Vai kādreiz esi devies līdzi uz veterināro klīniku? Ko tur redzēji un piedzīvoji?
- Kur tuvumā manītas Kanādas (ziemeļrietumu) zosis? Vai tās ir lielos baros pie kāda dīķa? Cik daudz zosu varētu būt tādā zosu barā?
- Ja tu atrastu dārzā savainotu meža dzīvnieku, kā tu rīkotos?

Nodarbības stundā

1. Skolotāja sagatavo scenārijus. Skolēnus sadala pa trim. Katrā grupā ir veterinārārsts, dzīvnieks un dzīvnieka īpašnieks. Skolotāja katrai grupai iedod vienu no scenārijiem, lai skolēni sagatavo un izspēlē notikumu
2. Klase uz tāfeles vai lielām papīra lapām rūpīgi pieraksta visus stāsta notikumus pareizā secībā.

   Variants: Katrs skolēns uz lielas papīra loksnes uzraksta vienu no stāsta notikumiem. Tad tos pieliek pie sienas stāstā esošā secībā. Skolēni pārrunā, kuru notikumu vēl trūkst, tad uzraksta arī tos un piestiprina pareizās vietās. Pārrunā, kuŗi notikumi bija aprakstīti vairākkārt vai nemaz. Kāpēc tā iznācis?

Uzdevumi / Darba lapas

1. Mācies vārdus! - 3. uzdevums
2. Apgūsti putna ķermeņa daļu nosaukums! - 4. uzdevums
3. Veterinārārsta atskaite - 5. uzdevums
4. Lietvārdu galotnes - 6. uzdevums

Rakstu darbi

1. Zosu ģimenes sarunas - 1. uzdevums
2. Ko zoss domāja? - 2. uzdevums

Pasakas

1. Latviešu tautas joku pasakas par zosīm

Papildu materiāli

1. Zoss apraksts atrodams šeit: http://www.putni.lv/bracan.htm

Zosu ģimenes sarunas

Attēlā redzama zosu ģimene. Ieskaties, ka zosis savā starpā sarunājas! Uzraksti zosu sarunu no astoņiem teikumiem!

Noderīgi vārdi: zostēviņš, zosu māte, zoslēns.

Raksti, izmantojot atbilstošas pieturzīmes, piemēram:

Zostēviņš saka: „Gā, gā…"
„Gā, gā…", atbildēja zosu māte.

Ko zoss domāja?

Iedomājies, ka vari dzirdēt Ziemeļrietumu zoss domas! Apraksti stāsta notikumus no zoss viedokļa! Ko zoss domāja, kad nevarēja aizlidot kopā ar pārējām zosīm? Kā viņa jutās klīnikā?
Uzraksti 3 īsas rindkopas ar zoss domām!

Mācies vārdus!

Apgūsti vārdus, kas saistīti ar veterinārārsta darbu! Uz līnijām zem attēliem raksti atbilstošos vārdus!

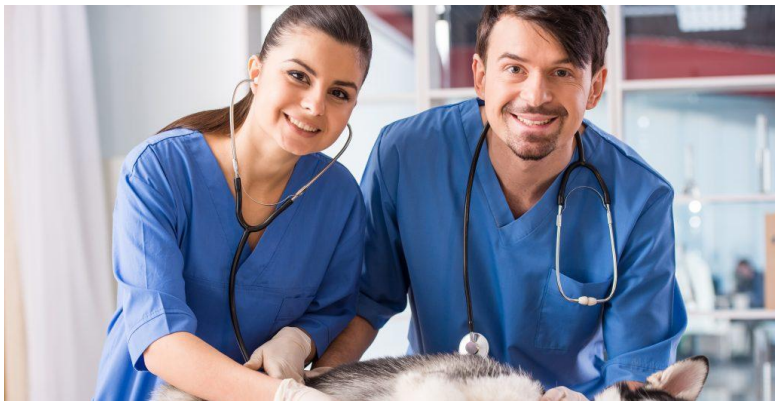

_____ _____

_____

veterinārārsts
veterinārārste
rentgens
ātrās palīdzības nodaļa
ārstēt
veseļoties
izmeklējumu galds
veterinārā klīnika

_____ _____

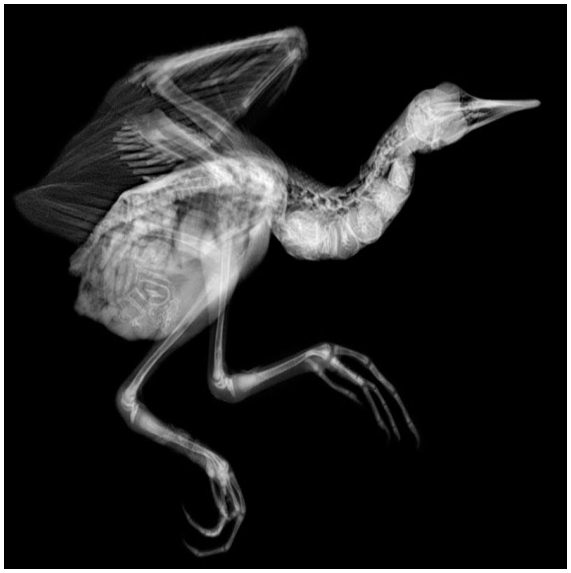

_____ _____

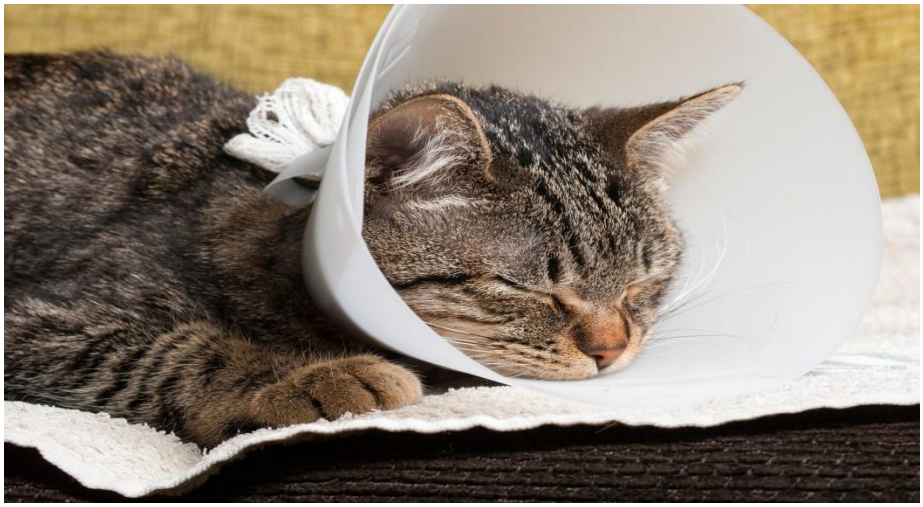

_____

Apgūsti putna ķermeņa daļu nosaukumus!

Ieraksti ķermeņa daļas nosaukumu pareizajā lodziņā!

galva	acs	knābis	aste	spārns	krūtis	kāja	naga gals	spalvas	nags

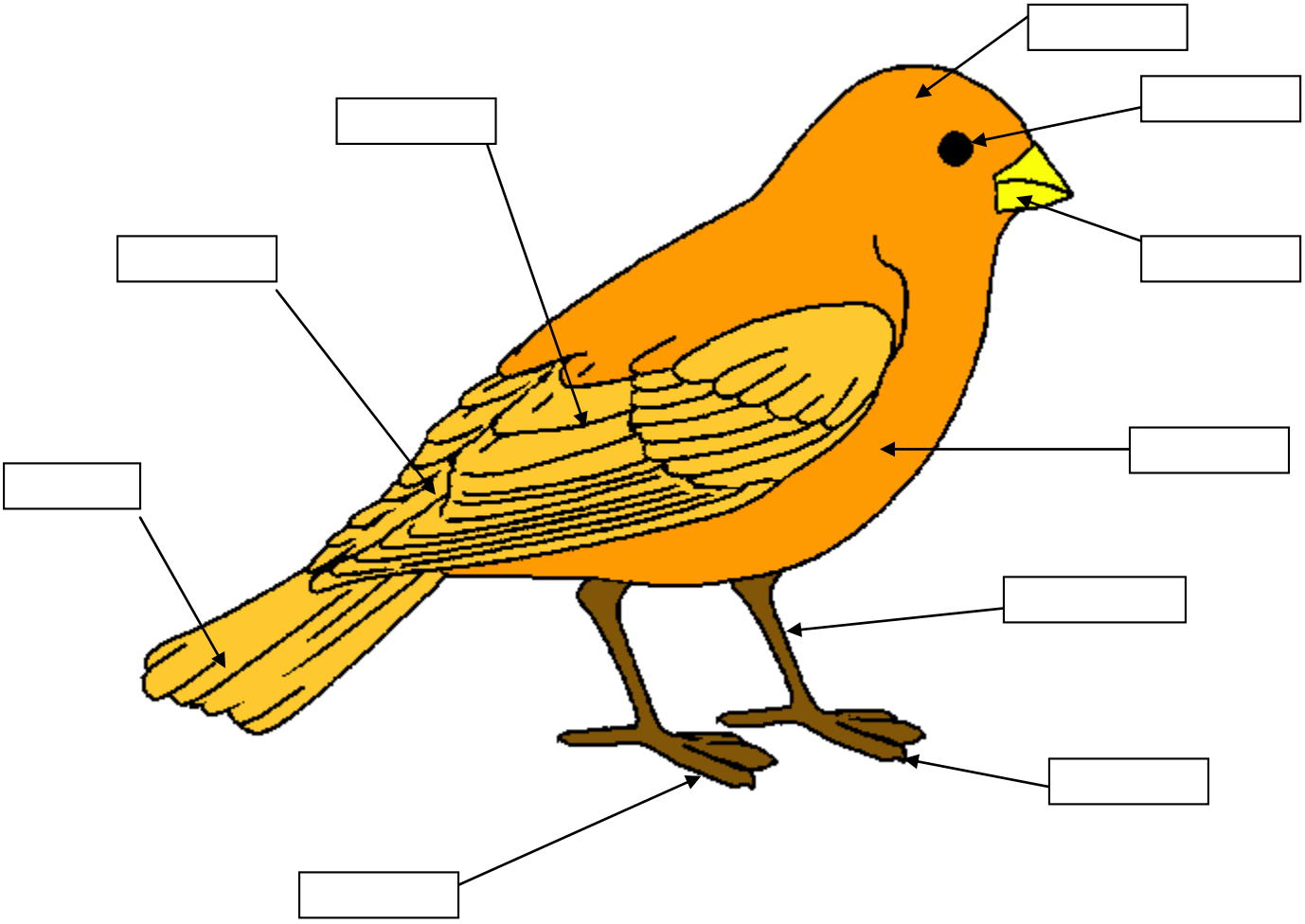

Veterinārārsta atskaite

Iedomājies, ka esi veterinārārsts un tev jāraksta atskaite savai priekšniecībai par to, kas bija noticis ar zosi un kā cilvēki viņai palīdzēja.
Aizpildi tabulu par Ziemeļrietumu zosi!

Laiks	**Ko darīja dzīvnieks?**	**Ko darīja ārsts / palīgs / cilvēks?**	**Dzīvnieka veselības statuss**
		1. Cilvēks atved zosi uz klīniku. 2. 3. 4.	
Naktī			

Laiks	**Ko darīja dzīvnieks?**	**Ko darīja ārsts / palīgs / cilvēks?**	**Dzīvnieka veselības statuss**
Nāka-majā dienā			
Trīs dienas vēlāk			
Laukos			

Lietvārdu galotnes

Vārds ZOSS ir sieviešu dzimtē, lai gan tas beidzas ar burtu -s! Stāstā viena ZOSS ir ievainota un nespēj lidot, bet citas ZOSIS aizlido.

Ar skolotājas palīdzību aizpildi tabulu! Raksti īsus teikumus, atbildot uz jautājumiem!

Kas tā ir?	Tā ir viena zoss.	Tās ir divas zosis.
Kā spārns bija ievainots?		
Kam ir spārni?		
Ko es redzu dīķa malā?	Es redzu _____	
Kur ir sirds?		_____ ir sirds.

Mēģini locīt citu sieviešu dzimtes lietvārdu, kas beidzas ar -s — SIRDS!

Kas tā ir?	Tā ir viena sirds.	Tās ir divas _____.
Kā kambari pulsē?		
Kam ir kambari?		
Kas redzams Valentīna dienas kartītē?		
Kur ir kambari?		

* kambari ir "chambers"

Mēģini locīt lietvārdu ACS!

Kas tā ir?	Tā ir acs.	Tās ir divas _____.
Kā krāsa ir zaļa ?		
Kam ir skropstas?		
Ko es redzu brāļa sejā?	Es redzu _____.	
Kur ir zīlīte?		_____ ir zīlīte.

*skropstas ir "eyelashes"
*zīlīte ir "pupil"

Latviešu tautas joku pasakas par zosīm

Zoss valoda

Zoss saka uz cilvēku bērniem: “Re, re, kur grāmata! Re, re, kur grāmata!” Bet kad zosu bars nodomājis paslepen labībā iet, tad tās runā: “Pa div’ pie viena! (labības stiebra).

Lapsa un zosis

Reiz lapsa gāja gar mājām un ieraudzīja zosu baru sētā tupam. Lapsa priecājās: “Nu esmu nākusi izdevīgā brīdī!” un sāka zosis jau tramdīt. Bet zosis iesāka vaimanāt un tik žēlīgi lūdzās, ka lapsai droši asaras birtu, ja būtu sapratusi, ko viņas tur lūdzās; bet tā tā nelaime: zosis nerunāja ne pa prūsiski, ne pa latviski, runāja tikai pa zosiski, un lapsa to nesaprata.
Beidzot par laimi pulkā gadījās vecāks tēviņš, tas mācēja skaidri latviski un tas tad ņēmās izstāstīt, ka zosīm tāda ieraša: ja taisoties mirt, tad visnotaļ jānodziedot dziesma. Labi, lapsa atteica, lai dziedot ātri. Bet zosīm nevedās nebūt ātri: viena iesaucās: “Ga!” otra: “Ga!” un kamēr tas “ga” nav apgājis apkārt, lapsai jāgaida, un, zināms, mums arī jāgaida, nevar jau zināt, kas tur vēl notiks.

Zoss dalīšana

Dzīvojis viens nabadzīgs zemnieks. Viņš nokāvis zosi un aiznesis to kungam. Kungs teicis: "Labi, labi, bet mēs esam seši cilvēki. Izdali mums to zosi vienlīdzīgi!"

Zemnieks nogriezis zosij kājas, iedevis abiem dēliem un teicis: "Jums tālu jāceļo, jums tās kājas." Nogriezis astes dalu, iedevis cienīgmātei un teicis: "Jums kā nama mātei mājā jāsēž." Nogriezis galvu un iedevis kungam: "Jums kā dzimtas galvai pieder galva, bet man par dalīšanu – zoss vidus!"

Kungs papriecājies un apdāvinājis zemnieku ar naudu. Otrā dienā aiziet bagātais kaimiņš pie nabaga ciemā un redz, ka šim tagad visa pa pilnam. Šis prasa, kur viņš tā iedzīvojies. Nabadzīgais saka: "Aiznesu kungam zosi, un viņš mani apdāvināja."

Bagātais nokauj piecas zosis un aiznes kungam. Kungs saka: "Labi, labi, bet mēs esam seši! Izdali visiem vienlīdzīgi!" Bagātais dalījis, dalījis, bet nekas neiznācis. Kungs atsaucis nabaga zemnieku un licis tam dalīt. Nabadzīgais devis zosi kungam ar cienmāti, teikdams : "Jūs divi un zoss klāt, – esat trīs." Otru zosi devis kunga meitām: "Jūs divi un viena zoss, – esat trīs. Es ņemu divas zosis un pats klāt – esam atkal trīs!"

Kungs nosmējies, apdāvinājis vēl nabaga zemnieku, bet bagātajam uzskaitījis piecdesmit.